

MARAL BOYADJIAN

Halep doğumlu Maral Haroutinian Boyadjian küçük yaşta ailesiyle birlikte ABD'ye göç etti ve halen Los Angeles'ta yaşıyor. 2011 ve 2014 yıllarında, daha önce hiç görmediği ve romanında geçen ata toprakları Van, Bitlis, Muş, Şenig ve Sasun'a yolculuk etti. 2015 yılında ABD'de yayımlanan *Gelincikler Açarken*'in Ermenice çevirisi Ermenistan'da basılacak.

u s u l g e r e ğ i

Bu kitap, Maral Boyadjian'ın 2015'te ABD'de yayımlanan
As the Poppies Bloomed adlı İngilizce romanının
çevirisidir (Salor Press, Kaliforniya).

Orijinal metinde yazarın kullandığı Ermenice, Türkçe, Kürtçe
kelimeler *italik* olarak yazıldı. Dipnotlar tarafımızca eklendi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu*
(Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın
Türkçe Sorunları Kılavuzu'ndan (Metis Yay.)
yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

GELİNCİKLER
AÇARKEN

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdıvyal Palas 231/Z.
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - UÇU 188

Gelincikler Açarken
Maral Boyadjian
As the Poppies Bloomed

Çeviri
Melisa Arslanyan

Yayına Hazırlayan
Lora Sarı

Kapak Resmi
Alla Vartapetyan

Kapak Tasarımı
Melisa Arsenyan

© Aras Yayıncılık, 2017
ISBN 9786055753979

Baskı ve Cilt
Sena Ofset, 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 38 46 / Sertifika No: 12064

Ağustos 2017, İstanbul

GELİNCİKLER AÇARKEN

MARAL BOYADJIAN

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
MELİSA ARSLANYAN

*Krikor Haroutinian'ın torunları –
Mshak, Nahreen, Krikor, Kareen,
Marie, Kevo ve Tamar için.*

*Her neredeyse baba,
çok ama çok gururlu olduğunu biliyorum.*

I

Salor - Sasun, 1913

Muhtarın büyük kızının evleneceği gündü. Küçük kızı ise suyu çekilmiş bir kuyuda saklanıyordu.

Anno kuyunun sağlam üst taşlarına adeta yapıştı. Ömrü boyunca bu kuyunun köylüler tarafından kullanıldığına şahit olmamıştı, dibinin sert ve kuru olduğunu biliyordu. Parmaklarıyla taşların kenarlarına sıkıca tutunarak, başını saklamak için kendini zorladı. Kolları dirseklerine kadar yara bere içinde kalmış, kan yenlerine de bulaşmıştı ama o hiç acı hissetmiyordu. Yeter ki görülmesindi.

Kuyuda asılı dururken, içinde keskin bir öfkenin köpürdüğünü hissetti. Bütün planları her şeye burnunu sokan ihtiyar Maryam yüzünden suya düşebilirdi.

Kolları ve omuzları artık yorgunluktan yanıyordu. Onlara binen yükü hafifletecek, yaslanabileceği bir şey bulmak için sağ ayağıyla yavaşça kuyunun içini yokladı. İhtiyar Maryam geçene kadar orada kalması gerektiğini biliyordu ve kadının adımları çok ama çok ağırdı.

Dışarısı nihayet güvenli olduğunda kendini oradan çıkarabilecek gücü bulamayabileceğini düşündü bir an, gözleri yaşlarla doldu.

O sabah olanlar zihninde canlandı. Bütün akraba ve komşuların ilgisi ablası Lusun'in, yani gelinin üzerinde top-

lanana kadar beklemişti. O andan itibaren, yokluğu fark edilene kadar en fazla yarım saati olduğunu biliyordu, sessiz ve kararlı bir şekilde arka kapıdan çıktı. Ahır duvarının dibinden yürüdü, evleri geride bıraktı ve kuru topraklı kısa bir yokuştan çıkıp, Daron'la buluşma yerlerine, bu terk edilmiş kuyuya ulaştı.

Daron da işaretini alır almaz çıkıp gelecekti. Anno'nun en yakın arkadaşı Takuş ön kapıdan sokağa çıkacak, önce soluna, sonra sağına bakıp sanki birini arıyormuş gibi yapacak, sonra da içeri dönecekti.

Fakat yine de, etraflica bir plan yapmak için çok az zamanları olmuştu. İhtiyar Maryam'ın o en sevdiği çayırdaki ot toplamak için yürüyüşe çıkacağı akıllarına gelmemişti.

Anno'nun ayağı sağlam bir şeye değdi. O şeye parmak ucuyla çekinerek bastı ve derin bir nefes aldı. Aşağı bakmaya cesaret edemiyordu ama ayağı kesinlikle sağlam bir çıkıntının üzerindeydi. Sonra, dışarıyı görene kadar kendini azar azar yukarı çekip etrafa baktı. Otların arasında ihtiyar Maryam'ın kambur bedeni artık görünmüyordu. Hâlâ gücü varken, tereddüt etmeden kendini kuyudan dışarı attı, çünkü kolları iyice uyuşmaya başlamıştı. Kuru otların üzerine yığıldı, yüzünden ve sırtından soğuk bir ter boşandı.

Ve Daron onu tam da bu halde buldu. Ağzı öylece açık kalmış, saçları yüzünün yanlarına doğru dağılmıştı.

Daron'un bağırmasını engellemek için işaret parmağını hızla dudaklarına götürdü. Daron gayriihtiyarı iki büklüm oldu ve Anno'nun yanına koştu, koyu kahverengi gözlerini yabani bir ifadeyle ona dikmişti. Aklından en kötü ihtimali geçirdi, çünkü Anno kolay kolay korkmazdı.

“İhtiyar Maryam geçti, saklanmak zorunda kaldım.”

Anno başıyla arkasındaki kuyuyu gösterdi. “Başka hiçbir yer yoktu. Az kalsın kuyuya düşüyordum.” Nefes almak için bir an durdu. Ağzı kurumuştı, ağır ağır konuşuyordu. “Beni görmedi.”

Daron yutkundü.

Az kalsın kuyuya düşüyordum, demişti. Beni görmedi. Ama Daron birileri duyar diye ses çıkaramıyor, birileri görür diye Anno’ya sarılamıyordu.

Anno’nun uzun, dolaşmış saçlarını nazikçe yüzünden sıyırdı, ellerini kaldırdı. İkisi de kollarındaki kanı o an fark etti, Daron cebinden mendilini çıkardı, kırmızı damlacıklara hafifçe dokundurmaya başladı, arada da kanamayı durdurmak için bastırıyordu. Uzunca bir süre ne konuştu ne de başını kaldırdı. Anno gözlerini Daron’un öfkeli yüzünden kollarına pansuman yapan esmer ellerine çevirdi.

Daron en sonunda Anno’nun gözlerinin içine bakarak, “Buna bir son vermek gerek,” dedi.

Anno onun neden bahsettiğini biliyordu, hüzünle başını salladı.

“Baban razı gelsin gelmesin, hiçbir şey bundan daha kötü olamaz. Ya düşseydin?” Anno’nun omuzlarını sımsıkı tuttu, “Anno, ya düşseydin?”

Daron’un sözleriyle, ikisi de, Anno’nun yorgun düşmüş kollarının, ellerinin ve parmak uçlarının pes edişini, hızla ve sonu gelmeyerek, kuyunun soğuk, unutulmuş duvarlarından aşağı, kaya gibi sert dibine kayışını ve çarpa çarpa düşüşünü zihinlerinde canlandırdı. Ve o an, birbirlerini kaybetme fikri, ailelerini utanılacak bir duruma düşürmemek için gizli yerlerde buluşmak, birbirlerine dokunmadan konuşmak için artık bir neden kalmayacağı düşüncesi zihinlerine musallat oldu. Anno dizlerinin

üzerinde doğruldu, Daron'la birbirlerine sarıldılar, yüzleri birbirine değdi.

“Bugün babamla konuşacağım. Bugün. Merak etme,” diye fısıldadı Daron. Ve Anno'nun ona olan güvenini daha da artırmak istercesine kızı yavaşça öptü. Önce şakaklarından, sonra gözkapaklarından ve en son dudaklarından.

Anno'yu yavaşça ayağa kaldırarak, “Sen şimdi git,” dedi. “Aramızda olanları biz böyle köşe bucak saklanmaya çalışırken öğrenmemeliler.”

Ne yapacaklarını tam olarak bilmeseler de artık gülümseyebiliyorlardı.

Anno hâlâ Daron'un öpücüklerinin etkisindeydi, konuşamadı.

“Önce ben gideceğim. Ona kadar say, sonra peşimden gel,” dedi Daron. Anno'nun dik duramadığını fark ederek endişeyle kollarını tuttu.

“Yürüyebilecek misin? Bacaklarında yara var mı?” Baştan aşağı, Anno'nun yaralı olup olmadığına baktı.

“Hayır hayır, yürüyebilirim.” Anno kendine çekidüzen verdi. Daron'u omuzlarından tutup, yavaşça döndürerek, “Artık gitmeliyiz,” dedi.

Daron, kuru otlarla kaplı çayıra son bir kez bakarak oradan ayrıldı. Anno, Daron gözden kayboluncaya dek bekledi, ona kadar saydı ve peşinden gitti. Dizleri titriyordu, fakat yüreği sevinç doluydu.

II

Muhtar Vartan'ın büyük kızı Lusin ilgi odağı olmaya alışkındı. Fakat bugün, düğün gününde, işler başkaydı.

Önemli bir ailenin kızıydı o, dedikoduya asla mahal vermemesi gerektiğini küçük yaşta öğrenmişti. Ailesinden birileriyle ya da akranı kızlarla oynarken veya çalışırken bile gözlendiğini bilir ama umursamazdı. Hatta hoşuna giderdi. Bunu beklerdi. Gür dalgalı saçları her zaman sırtından aşağı düzgünce örülüydü, şakaklarında altın kahve tonlarında birkaç tutam saç kıvrılıyordu. Gözlerinin insanı şaşırtan bir yeşili vardı, teniye bembeyazdı. Bu alışılmadık güzellikle elbette ilgi odağı olacaktı.

Ancak bugünkü ilgi, onu sessizce gözlemleyen, hakkında fısıldaşan, hatta beğenilerini belli etmek için başlarını sallayanlardan ibaret değildi. Kendi ailesindeki kadınların yanı sıra, müstakbel kocasının ailesinin gözleri de üzerindeydi. Saçıyla, gelinliğiyle oynuyor, onu bir sağa bir sola döndürüyor, akıllarına gelen her fikri tereddüt etmeden söylüyorlardı. Biri, “Zaten bir kere kaydı o başlık, kesin yüzüne incek ve hepimiz mahcup olacağız,” diye uyardı.

“Üstüne çok fazla para dikilmiş de ondan, kimin marifeti bu?” diye yüksek sesle sordu halası.

Lusin'in suratı utancından kıpkırmızı oldu. Annesinin uyarılarına rağmen yüzünün etrafındaki süslerde ısrar etmişti. Şimdi annesine bakıyordu.

Annesi uzun boylu değildi, pek şişman da sayılmazdı ama kimse onun için ufak tefek bir kadın diyemezdi. Doğrusu, insanlar muhtarın karısı Yeraz'ın, tepede toplanmış koyu kahverengi örgüleri, dik sırtı ve omuzları, uzun ve bol yün eteğiyle heybetli olduğunu düşünürlerdi. Bilge ve heybetli.

Dağlık Sasun'daki küçük Salor köyünün halkı yüzyıllar boyunca bu topraklarda birlikte çalışıp birlikte mücadele etmişlerdi. Bir şeyleri beraberce kutlamış, beraberce acı çekmiş, beraberce yas tutmuşlardı. Herkes, köydeki sayısız düğün, vaftiz ve cenazenin bir ucundan tutardı. Tabii Yeraz Vartanyan da. Dört çocuğu arasında ilk Lusin'i evlendiriyor olsa da, nişan ve düğün âdetlerine aşinaydı. Bu sayede büyük kızının düğün merasiminin sorunsuzca hallolacağını düşünmüştü. Ama işler hiç de beklediği gibi gitmedi. Daha ilk günden sabrı taşıvermiş, dilini tutamaz olmuştu. Kendine ve sinirlerine hâkim olamayacağından korkuyor, bilerek az konuşuyordu. Kadınlara dedikodu malzemesi vermesin diye, onları ve düşüncesiz eleştirilerini görmezden geliyor-muş gibi davranması gerektiğini biliyordu. Ve en önemlisi, Lusin, annesinin gergin olduğunu görürse daha da heyecanlanabilirdi, çünkü Yeraz nadiren endişelenirdi.

"Mari!" diye seslendi Yeraz görümcesine. "Dikiş en iyi senin elinden gelir. Lusin'in başlığını al ve paraları biraz azalt. Şöyle bir bak, hangilerini çıkarmak gerektiğini anlarsın." Yeraz çukur bir tabağa benzeyen kırmızı kadife başlığı uzattı ve başlık misali bir taç elden ele süzüldü.

Yeraz'ın iltifatı Mari'nin göğsünü kabartmıştı. Başlığa iki eliyle uzandı. İnce ruhlu bir davranışla, "Bu başlık kızımızın güzel gözlerini kapatırsa günah olur. Ben icabına bakarım. Haydi siz başka şeylerle ilgilenin," dedi ve arkası-

nı dönüp hevesli birkaç genç kızın çeşit çeşit makaslar, iğneler ve ipliklerle kendisine doğru uzanan ellerini görünce daha da keyiflendi. Nedendir bilinmez, ilk iki iğneyi reddetti, kullanacağı ipliği göstere göstere seçti ve halinden memnun çalışmaya başladı.

Yeraz şimdi ilgisini kayınlarına, *khn*amilerine çevirdi. Neredeyse bir düzine kadın akraba oradaydı ve tabii ki Lusin'in müstakbel kayınvalidesi ve onun annesi de aralarındaydı. Yeraz'ın da başka düğünlerde hep yaptığı gibi, önlere dizilmiş tepsilerden, komşuların hazırlayıp getirdikleri tatlıları yiyorlardı.

Yeraz'ın gözleri sıra sıra dizili, yapış yapış boş tepsilere takıldı. Ertesi güne yetecek kadar tatlı kalır mıydı?

Lusin'in düğün giysilerini kutsamak için erkenden gelen Papaz Sarkis, bardağına az karadut rakısı koydu ve mutlulukla yudumladı. Bardağı sıkıca kavradı, o an burada, kadınların arasında olmaktan hoşnut görünüyordu. Arkadaşlarının ve ailenin diğer erkeklerinin, damadı yıkansın ve tıraş olsun diye hamama götürdüklerini biliyordu ve orada yapılacak şakaların bir parçası olması uygun düşmezdi. Şimdilik olduğu yerden son derece memnundu. Az sonra duvarla çevrelenmiş küçük avluya, gelinin babası ve akrabaların yanına geçerdi, ama henüz değil.

Takuş'un dalgın ve tatlı sesi diğerlerinin arasından yükseldi. Ellerini kalbinde kenetledi ve yüzyıllardır söylenen bir şarkıya başlarken, vücudunun hafifçe sallanmasına izin verdi. Şarkıya, annesini arkada bırakarak uzaklardaki bir köye gelin gitmiş genç kızın ağzından girip, sevgi ve teşvik sözleriyle kızını rahatlatmaya çalışan annenin sözcükleriyle devam etti. Misafirler de şarkıya katıldılar, kimileri gerçekten gitmiş olan kızları için ağlıyordu.

Yeraz şarkıya hiç aldırış etmedi. Allaha şükür, Lusın'ın, Avo'nun kalabalık ailesinin yanındaki yeni yuvası tam olarak on dört hane uzağındaydı. Ve Lusın'ın artık onların gelini olduğunu sindirmesi gerekse de, en büyük kızıyla paylaşacağı değerli anlar için bolca fırsat olacağını iyi biliyordu. Çok uzun yıllar önce kendi anne babasının köyünden ayrılırken, eğer Allah ona kız çocukları bahşederse, kızlarının uzağa gitmelerine izin vermeyeceğine yemin etmişti.

Küçük kızının nerede olduğunu merak etti. Anno bugün bir saniye olsun ailesinin yanından ayrılmamalıydı. Fakat bir süre önce annesinin kolunu çekiştirip, "hemen" tuvalete gitmesi gerektiğini söylemişti. Yeraz telaşla kızına bakmış, hasta olup olmadığını sormuştu.

Anno annesi sorularıyla daha fazla üstüne gelmesin diye şöyle bir başını sallamış ve gitmişti. Bunun üstünden epey vakit geçmişti.

Yeraz, Anno'yu daha fazla beklemenin mantıksız olduğunu düşündü ve elinin bir hareketiyle duvağın yerleştirilme vaktinin geldiğini belirtti.

Parmaklar yalandı ve bardakların dibi göründü. Bütün misafirler geline yaklaşırken, bir taraftan da yelekler, kadi-fe önlükler, kolluklar ve etekler düzeltiliyordu.

"Haydi çabuk!" diye seslendi biri.

"Herkes toplansın. Kızın babası nerede? Erkek kardeşleri çağırın. Erkekleri çağırın!"

Takuş'un şarkısı boyunca sessiz duran üç köy çalgıcısı, şimdi canlı bir dans ezgisine başlamışlardı ve erkekler teker teker bahçeden içeri giriyorlardı. Bazıları şimdiden müziğin etkisine kapılmış, omuzlarını oynatmaya başlamıştı.

“Gülümse kızım,” diye fısıldadı Yeraz, Lusin’in kulağına, “Güzelsin. Dik dur, cesur ol ve babanın evini şereflendir.” Yeraz, Lusin’i iki yanağından öptükten sonra yanında Anno’yu buldu. Anno’nun gözleri, Lusin’in ellerini sıkarken yaşlarla doldu, Lusin’i öptü ve geriye çekildi.

Birbirine uzanan kollarda, uzun sade bir duvak taşınıyordu. Lusin odanın ortasında durdu ve bekledi. Çalgıcılar ezgiyi hızlandırdı, bütün misafirler gelinin etrafında çember oluşturmuş dans ediyordu. Duvak yerleştirilmeden önce gelinin başının üzerinde üç defa döndürüldü. Sonra kırmızı kadife başlık geldi. Tadilat kusursuzca halledilmişti. Paralar Lusin’in yüzünü çevreliyordu fakat artık başlığın kayması gibi bir tehlike yoktu. Halasına minnetle gülümsedi. Mari de ona gülümsedi, başıyla selam verip göz kırptı.

Lusin ani bir güven patlamasıyla hızla döndü ve kollarını uzatıp, ellerini bileklerinden incelikle döndürerek, erkek kardeşlerine doğru zarafetle dans etmeye başladı. Kardeşleri topuklarını yere vurarak, Lusin’e doğru geldi. Üçü ufak bir çember içinde dans ederken, kalabalık alkış tutup, tezahürat ediyordu.

Tam o anda ihtiyar Maryam, iki oğlu ve gelinleriyle birlikte içeri girdi. Anno ancak sakinleşebilmiş, günün keyfini biraz olsun çıkarmaya henüz başlamışken, şimdi her şey yeniden kararmıştı. Anno sırtını duvara yaslayıp, öylece durdu.

Maryam eskimiş siyah eteği ve bluzunu değiştirip ayınlarının biraz daha yeni ve daha az solmuş olanlarını giymişti. Başı açıktı, tertemiz parlayan, hiç incelmemiş, uzun gri saçlarından düzgün bir topuz yapmıştı. Sıcak bir şekilde karşılandı, sadece yaşına hürmetten değil, aynı zamanda